

Kurtarılabilecek Türler...

Gergedanlar

Çirkin; ama çok da şirin bir hayvandan bahsedeceğiz. Adı gergedan. Kocaman, güçlü kuvvetli bir vücut ve büyük sayılabilecek baş; küçücük gözler; burun üzerindeki bir ya da iki boynuz; silindirik biçiminde kısa bacaklar; her bir ayakta üç parmak.

Ne yazık ki gergedan da, soyu tehlike altında olan hayvanlardan biri. Yüzyıllardan beri, Afrikalılarından Avrupalısına, Çinlisinden Hintlisine kadar bazı insanların para kazanma kaynağı oldu gergedanlar. Aslında bu insanlar gergedanı, yalnızca boynuzu için öldürdüler. Bu nedenle gergedanların nüfusu oldukça azaldı. İşin daha da acı yanı, bazı türlerin sayısı 100'ün bile altına düştü; örneğin, tüm dünyada yalnızca 50 Java gergedanı var. Bu, onların hızla azaldıklarının çok açık bir göstergesi sayılıyor.

Gergedanlar, gergedanlar ailesinin (*Rhinocerotidae*) üyelerinden ve bu aile de tektaynaklılar (*Perissodactyla*) takımına bağlı. Bu ailenin 5 türü var. Bu türlerin, ikisi Afrika'da, üçü de Güney, Orta ve Güneybatı Asya'da yaşıyor. Afrika'daki gergedanlar, beyaz gergedan (*Ceratotherium simum*) ve siyah gergedan (*Diceros bicornis*) olarak biliniyor. Bu gergedanların iki boynuzu var. Asya'da yaşayanlarsa, Hint gergedanı (*Rhinoceros unicornis*), Java gergedanı (*Rhinoceros sondaicus*) ve Sumatra gergedanı (*Dicerorhinus sumatrensis*) adlarıyla tanınıyorlar. Sumatra gergedanının iki, diğer gergedan türlerininse bir boynuzu var.

Dikkatinizi belki çekti; gergedanların tür adlarıyla birlikte, boynuz sayıları hakkında da bilgi veriyoruz. Çünkü, karada yaşayan memellilerin filden sonra

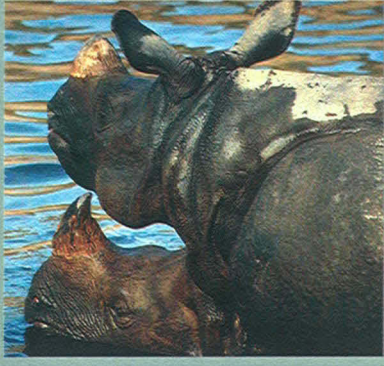
gelen en büyük hayvanı olan gergedanlar, yalnızca boynuzları için öldürülüyorlar. Neden dersiniz? Gergedanların boynuzları çok sağlamdır; çünkü tümüyle keratinden oluşur.

Bütün gergedan türleri tehlike altında; fakat Java gergedanı tükendi sayılır. Sık ormanlarda yaşayan Java gergedanı, Çin'de, Ujung Kulon'da 50-60 kadar var. Geçmişte Güneydoğu Asya'da çok yaygındı. Bangladeş, Myanmar, Çin, Vietnam, Tayland, Laos, Kamboçya, Malezya, Sumatra ve Java'da da yaşarlardı.

Beyaz gergedan, karada yaşayan en büyük memeliler sıralamasında filden sonra geliyor.

Doğadaki gergedanların yaşamları 35 yıl, hayvanat bahçelerinde yaşayanlarınsa 40 yıl kadar. Doğal ortamdakiler, Asya ve Afrika'nın savanlarında ve sık ormanlarında yaşıyorlar.

Keratin; boynuz, tırnak ve kıl gibi yapıları oluşturan proteinli bir maddedir. Memelilerde de üç ayrı tipte boynuz vardır. Bunlar, siğir boynuzları, kıl boynuzlar ve antilop boynuzları olarak adlandırılırlar.

Gergedanlar, kıl boynuza sahip olan hayvanlardır. Kıl boynuzlar diğer boynuzlardan farklıdır ve bu farklılık onları çok değerli yapar. Kıl boynuzda, üstderi (epidermis) uzantıları kıl biçiminde bir araya gelip, sıkı bir yapı oluşturur. Bu kıllar burun bölgesinin üzerinde kaba bir tümsek oluşturur ve aşındıkça dipten uzar. Bu nedenle hayvanın, yaşlandıkça boynuzunu yitirmesi söz konusu olmaz. İşte bu sağlam, bir metreye kadar uzayabilen gergedan boynuzu, işlenip, tüketime sunuluyor; hem de akıl almaz derecede pahalı fiyatlarla. Örneğin, işlenmiş Asya gergedanı boynuzunun, her kilogramı 30 000 dolar, yani yaklaşık 20 milyar liraya alıcı buluyor.

Bu pahalı madde nerelerde kullanılıyor dersiniz? Gergedan boynuzundan yapılmış bir tarağı ya da bir saç tokasını kullanarak, bir ayrıcalık kazandıklarını sananlar; silahlarının kabzasını ya da arabalarının iç kaplamalarının gergedan boynuzundan yapılmış olmasını önemseyenler var. Güney Afrika'daki Zulular gergedan boynuzunun bir parçasını üzerlerinde taşıdıklarında, bunun kendilerine şans getireceğini umuyorlar. Kaynatılmış gergedan boynuzu içmenin, öksürüğü ve göğüs ağrılarını dindirdiği ve yılan ısırıklarına gergedan boynuzundan yapılan ilacın iyi geldiğine inananlar da var. Çin Halk Cumhuriyeti'nde, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan gergedanlar geleneksel tedavi amacıyla hâlâ kullanılıyor. Kimileri de gergedan boynuzundan yapılan karışımların cinsel gücü artıracığına inanıyor.

Gergedanlar, üzerlerinde gezinip kenelerini temizleyen kuşlara oldukça hoşgörülü davranırlar.

Hint gergedanlarının sayıları 1500 civarında. Geçmişte Kuzey Hindistan'da yaşarlardı, şimdiyse yalnızca Nepal ve Burma'da bulunuyorlar.

Sumatra gergedanlarının sayıları yalnızca 800. Oysa geçmişte, Güneydoğu Asya'nın her yerinde bulunuyorlardı. Şimdilerde yalnızca, Sumatra, Malaya ve Burma'nın bataklık ormanlarında yaşam savaşı veriyorlar.

Gergedan boynuzlarına şekil vererek çeşitli süs eşyaları yapılıyor; örneğin, Çin'de, kâğıtların uçmasını engelleyen ağırlıklar gergedan boynuzundan yapılıyor. İşte bu ve benzeri nedenlerle gergedanlar öldürülüyor.

Özellikle koruma gruplarının çabalarıyla, izinsiz avlanmanın önüne geçilebilirse ve gergedan boynuzundan yapılmış ürünleri insanlar satın almazlarsa, 21. yüzyılda, belki gergedanların yaşamlarını sürdürme şansları artabilecek.

Gülgün Akbaba